

เอกสารประกอบการบรรยาย

หลักสูตรการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะ
4 ประการ เพื่อยกระดับความฉลาดรู้ (PISA) ด้านการอ่าน

ภายใต้โครงการ “การพัฒนาคุณลักษณะ 4 ประการ เพื่อยกระดับความฉลาดรู้
โดยการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะสู่โรงเรียนต้นแบบเชิงพื้นที่
ในจังหวัดบุรีรัมย์”

ดำเนินงานโดย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

โมดูลที่ 1 กรอบความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy)
ตามกรอบ PISA 2025

โมดูลที่ 2 การบูรณาการคุณลักษณะ 4 ประการ กับการจัดการเรียนรู้
ภาษาไทยด้านการอ่าน

วิทยากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณภัทร เชาว์นวม

อาจารย์อุภาวรรณ นามศิริณ

(สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์)

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร “การพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้เสริมสร้างคุณลักษณะ 4 ประการ เพื่อยกระดับความฉลาดรู้ (PISA) ด้านการอ่าน”

ที่มาและความสำคัญของหลักสูตร

กระบวนการเรียนรู้ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว วิชาภาษาไทยอันเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารและการสร้างความเป็นชาติจึงไม่อาจหยุดนิ่งอยู่เพียงการสอนทักษะการอ่านออกเขียนได้ในระดับพื้นฐาน ทว่าต้องมุ่งก้าวไปสู่การสร้างฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบการประเมินมาตรฐานสากล PISA 2025 ที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การประเมินความน่าเชื่อถือ และการสะท้อนคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควบคู่ไปกับความท้าทายในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนไทย

หลักสูตรพัฒนาครูภาษาไทย ด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ 4 ประการ สู่การยกระดับความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบ PISA 2025 ฉบับนี้ จึงถูกหล่อหลอมขึ้นจากความมุ่งมั่นที่จะผสานกระบวนการทัศน์ระดับสากลเข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยยึดโยงพระบรมราโชบายด้านการศึกษาที่มุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ประการ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม การมีงานทำและมีอาชีพ และการเป็นพลเมืองที่ดี มาเป็นเข็มทิศในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ห้องเรียนภาษาไทยเป็นพื้นที่แห่งการเจียระไนสติปัญญาและเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งคุณงามความดีไปพร้อมกัน

เนื้อหาของหลักสูตรประกอบด้วยโมดูลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมตั้งแต่การทำความเข้าใจมิติกระบวนการทางปัญญา การคัดสรรตัวบทเสมือนจริงที่เชื่อมโยงกับประเด็นสังคมร่วมสมัยและภูมิปัญญาท้องถิ่น การออกแบบการเรียนรู้ด้วยแนวคิดย้อนกลับ การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ไปจนถึงกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการนิเทศแบบชี้แนะเชิงปัญญา กระบวนการทั้งหมดนี้มุ่งหวังให้ครูผู้สอนสามารถเปลี่ยนผ่านบทบาทสู่การเป็นสถาปนิกทางปัญญาผู้ออกแบบการเรียนรู้อย่างแท้จริง

ที่มาและความสำคัญของ PISA

PISA ย่อมาจาก Programme for International Student Assessment เป็นรูปแบบการดำเนินงานโครงการเพื่อประเมินผลนักเรียนระดับนานาชาติ ริเริ่มโดย องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินสมรรถนะนักเรียนอายุ 15 ปี ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในประเทศไทย โดยมีสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) เป็นหน่วยงานศูนย์กลางการดำเนินงาน PISA จึงเป็นมาตรวัดคุณภาพการศึกษาโลกที่เน้นสมรรถนะการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง การประเมินนี้ส่งสัญญาณว่าเยาวชนไทยยังมีปัญหาเมื่อเผชิญบทอ่านซับซ้อน จึงต้องเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จากการท่องจำสู่การวิพากษ์ตัวบท

คำอธิบายหลักสูตร

หลักสูตรนี้มุ่งเน้นการพลิกโฉมกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย โดยบูรณาการความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบสากล PISA 2025 เข้ากับการหล่อหลอมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4 ประการตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษา เนื้อหาของหลักสูตรครอบคลุมตั้งแต่การทำความเข้าใจมิติกระบวนการทางปัญญา การคัดเลือกและนำตัวบทเสมือนจริงที่เชื่อมโยงกับสังคมร่วมสมัยและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เป็นเครื่องมือกระตุ้นความคิด การออกแบบหน่วยการเรียนรู้ด้วยแนวคิดย้อนกลับที่มุ่งเน้นสมรรถนะ การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลตามสภาพจริงด้วยเกณฑ์รูบริกแบบแยกส่วน ไปจนถึงการขับเคลื่อนระบบนิเวศการเรียนรู้ผ่านกระบวนการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและการนิเทศแบบชี้แนะเชิงปัญญา เพื่อพัฒนาครูภาษาไทยให้เป็นผู้อำนวยความสะดวกทางปัญญาที่สามารถยกระดับศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

วิสัยทัศน์หลักสูตร

มุ่งสร้างสถาปนิกทางปัญญาผู้ออกแบบการเรียนรู้ภาษาไทยแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สามารถผสมผสานทักษะการคิดวิเคราะห์ระดับสากลเข้ากับคุณค่าทางจริยธรรม เพื่อหล่อหลอมพลเมืองไทยให้มีความฉลาดรู้และมีรากฐานชีวิตที่มั่นคง

พันธกิจหลักสูตร

พันธกิจประการแรกคือการติดอาวุธทางปัญญาให้ครูภาษาไทยมีความรู้ความเข้าใจในโครงสร้างการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบ PISA 2025 อย่างลึกซึ้ง พันธกิจประการที่สองคือการส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำตัวบทหลากหลายแหล่งมาเป็นเครื่องมือในการตั้งคำถามแบบไต่ระดับเพื่อบ่มเพาะคุณลักษณะ 4 ประการ พันธกิจประการที่สามคือการพัฒนาทักษะการวัดและประเมินผลรอยหยักทางปัญญาและพฤติกรรมบ่งชี้ทางคุณธรรมด้วยเครื่องมือที่ได้มาตรฐาน และพันธกิจประการสุดท้ายคือการสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสะท้อนคิดร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ผลลัพธ์ที่คาดหวังระดับครู

ครูผู้เข้ารับการอบรมสามารถเปลี่ยนผ่านบทบาทจากผู้ถ่ายทอดเนื้อหาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ มีสมรรถนะในการคัดสรรและสร้างสรรค์ชุดตัวบทที่ทำทลายความคิด สามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้และเครื่องมือประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมายระดับสากลและนโยบายระดับชาติ รวมทั้งสามารถเปิดใจรับฟังและนำผลการประเมินมาสะท้อนคิดร่วมกับเครือข่ายครูภาษาไทยเพื่อปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างไม่หยุดนิ่ง

ผลลัพธ์ที่คาดหวังระดับนักเรียน

ผู้เรียนได้รับการยกระดับกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถค้นหาข้อมูล ทำความเข้าใจ และประเมินสะท้อนคิดต่อตัวบทที่มีความขัดแย้งหรือซับซ้อนได้อย่างมีวิจารณญาณ พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ข้อคิดจากการอ่านเพื่อแสดงออกถึงการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง การเตรียมความพร้อมสู่การมีสัมมาชีพ และการเป็นพลเมืองที่ดีที่รับผิดชอบต่อสังคมในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างเต็มภาคภูมิ

โมดูลที่ 1 กรอบความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (Reading Literacy) ตามกรอบ PISA 2025

วัตถุประสงค์รายโมดูล:

- 1) เพื่อให้ครูเข้าใจกรอบแนวคิดและเป้าหมายของการประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบ PISA 2025 อย่างถ่องแท้
- 2) เพื่อให้ครูสามารถจำแนกประเภทของบทอ่าน บริบทของการอ่าน และระดับความสามารถด้านการอ่านตามเกณฑ์สากลได้อย่างถูกต้อง
- 3) เพื่อให้ครูสามารถวิเคราะห์ช่องว่างและจุดอ่อนด้านการอ่านของผู้เรียนไทยจากผลการประเมินที่ผ่านมาเพื่อนำไปกำหนดทิศทางการจัดการเรียนรู้
- 4) เพื่อให้ครูสามารถถอดรหัสกระบวนการคิดที่ซับซ้อนผ่านการวิเคราะห์ข้อสอบ PISA ด้านการอ่านจากสถานการณ์จริง
- 5) เพื่อให้ครูสามารถเชื่อมโยงเป้าหมายการยกระดับทักษะการอ่านเข้ากับการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม การมีงานทำและมีอาชีพ และการเป็นพลเมืองที่ดี ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลลัพธ์การเรียนรู้รายโมดูล

1. การอธิบายมิติกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Processes) ครูผู้สอนสามารถจำแนกและอธิบายระดับความซับซ้อนของการทำงานของสมองเมื่อผู้เรียนเผชิญกับข้อความ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับสำคัญ ได้แก่

1) การค้นหาข้อมูล (Locating Information) อธิบายกระบวนการที่ผู้เรียนเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศที่ปรากฏชัดเจนในตัวบท

2) การทำความเข้าใจ (Understanding) อธิบายกระบวนการตีความ เชื่อมโยง และบูรณาการข้อความย่อยให้เกิดเป็นภาพรวมที่สมบูรณ์

3) การประเมินและสะท้อนความคิด (Evaluating and Reflecting) อธิบายกระบวนการขั้นสูงที่ผู้เรียนต้องนำความรู้และประสบการณ์เดิมมาใช้วิพากษ์ความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบอคติ และประเมินคุณภาพของบทอ่าน ซึ่งจะช่วยให้ครูมีหลักการในการตั้งคำถามที่ท้าทายกระบวนการคิดของผู้เรียนได้อย่างตรงจุด

2. การอธิบายมิติประเภทของบทอ่าน (Text Types) ครูสามารถอธิบายความหลากหลายของตัวบทที่ปรากฏในโลกยุคดิจิทัล ซึ่งหลุดพ้นจากกรอบหนังสือเรียนแบบดั้งเดิม โดยสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างของตัวบทแต่ละประเภท ได้แก่ ตัวบทต่อเนื่อง (Continuous Texts) เช่น ความเรียง บทความ วรรณกรรม

ตัวบทไม่ต่อเนื่อง (Non-continuous Texts) เช่น กราฟ ตาราง แผนผัง **ตัวบทผสม (Mixed Texts)** รวมถึงความซับซ้อนของการอ่านจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย (Multiple Texts) ที่อาจมีข้อมูลขัดแย้งกัน

3. การอธิบายมิติบริบทของการอ่าน (Reading Contexts) ครูสามารถอธิบายความหมายของบริบทการอ่านทั้ง 4 ด้าน เพื่อชี้ให้เห็นว่าวัตถุประสงค์ในการอ่านของมนุษย์มีความหลากหลายและผูกพันกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ได้แก่

- 1) **บริบทส่วนตัว** การอ่านเพื่อตอบสนองความสนใจ
- 2) **บริบทสาธารณะ** การอ่านที่เกี่ยวข้องกับสังคมและส่วนรวม
- 3) **บริบททางการศึกษา** การอ่านเพื่อแสวงหาความรู้
- 4) **บริบททางการงาน** การอ่านเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ

4. การเชื่อมโยงองค์ประกอบ PISA กับคุณลักษณะ 4 ประการ ครูสามารถอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างการประเมินด้านการอ่านกับการเสริมสร้างคุณลักษณะตามพระบรมราโชบายได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

- 1) **การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมืองและการเป็นพลเมืองที่ดี** อธิบายผ่านการเลือกตัวบทในบริบทสาธารณะที่สะท้อนประเด็นทางสังคมมาใช้ฝึกการประเมินและสะท้อนความคิด
- 2) **การมีงานทำและมีอาชีพ** อธิบายผ่านการใช้ตัวบทไม่ต่อเนื่องในบริบททางการงานเพื่อสร้างค่านิยมและทักษะที่จำเป็นต่อโลกอาชีพ
- 3) **การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม** อธิบายผ่านการวิเคราะห์วรรณกรรมภาษาไทยด้วยกระบวนการทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิพากษ์และแยกแยะสิ่งดีงามจากพฤติกรรมของตัวละคร

5. การนำความเข้าใจระดับโครงสร้างไปประยุกต์ใช้ ครูสามารถนำองค์ความรู้ทั้งหมดไปเป็นรากฐานในการออกแบบการจัดการเรียนรู้และการสร้างเครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนศักยภาพของครูในการปรับเปลี่ยนห้องเรียนภาษาไทยให้เป็นพื้นที่แห่งการฝึกฝนกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์อย่างแท้จริง

จากที่กล่าวข้างต้นในบทนำว่า PISA เป็นมาตรวัดคุณภาพการศึกษาโลกที่เน้นสมรรถนะการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาเมื่อเยาวชนไทยต้องทำความเข้าใจบทอ่านซับซ้อน จึงต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการท่องจำสู่การทำความเข้าใจ ประยุกต์ใช้ ตลอดจนประเมินคุณค่าตัวบทที่อ่าน

การประมวลสมรรถนะการอ่าน 3 ด้าน ที่นำมาสู่ทักษะและความสามารถทำความเข้าใจ ประยุกต์ใช้ ตลอดจนประเมินคุณค่าตัวบทที่อ่าน มีดังนี้

สมรรถนะการอ่าน 3 ด้าน

1. การค้นหาข้อมูล (Locating Information): การกวาดสายตาสู่การสืบค้นอย่างมีวิจารณญาณ

การค้นหาข้อมูลเป็นสมรรถนะพื้นฐานและเป็นประตูด่านแรกของการทำความเข้าใจบทอ่าน ผู้เรียนต้องสามารถสืบค้นและระบุสารสนเทศที่ปรากฏอย่างชัดเจนในตัวบท ทั้งในพื้นที่เดียวหรือหลายพื้นที่ของบทอ่าน กระบวนการนี้ในมุมมองผิวเผินอาจดูเหมือนเป็นทักษะที่ง่าย ทว่าในบริบทของ PISA 2025 และในโลกความเป็นจริง การค้นหาข้อมูลมีความซับซ้อนมากกว่าการใช้สายตาค้นหาคำกุญแจ (Keyword)

ความซับซ้อนของกระบวนการนี้อยู่ที่การออกแบบสถานการณ์ที่เต็มไปด้วย "ข้อมูลลวง" (Distractors) ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสิ่งที่กำลังค้นหา หรือการที่ผู้เรียนต้องค้นหาข้อมูลภายใต้เงื่อนไขที่จำเพาะเจาะจงหลายประการประกอบกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อให้ผู้เรียนอ่านประกาศรับสมัครทุนการศึกษาที่มีเงื่อนไขซับซ้อน ผู้เรียนต้องไม่เพียงแต่หาวันที่ปิดรับสมัคร แต่ต้องสามารถสกัดข้อมูลได้ว่า หากตนเองมี

คุณสมบัติ ก ข และ ค ตนเองจะสามารถสมัครทุนประเภทใดได้บ้างและต้องใช้เอกสารใดที่แตกต่างจากคนกลุ่มอื่น

ในห้องเรียนภาษาไทยที่ผ่านมา การสอนอ่านมักมุ่งเน้นการตั้งคำถามในระดับความจำ เช่น "ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร" ซึ่งคำตอบมักปรากฏอยู่บรรทัดใดบรรทัดหนึ่งอย่างชัดเจน การตั้งคำถามลักษณะนี้ไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นสมรรถนะการค้นหาข้อมูลในระดับสากล กระบวนการนี้ทำให้ครูผู้สอนภาษาไทยต้องปรับเปลี่ยนกลวิธีในการตั้งคำถาม โดยออกแบบคำถามที่ซับซ้อนขึ้น นำไปสู่การให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่มีเงื่อนไขจำเพาะเจาะจงท่ามกลางข้อความที่ยาวและมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก ครูอาจใช้ตัวบทไม่ต่อเนื่อง (Non-continuous Texts) เช่น อินโฟกราฟิกเกี่ยวกับสถิติประชากร แผนผังการทำงานของหน่วยงานราชการ หรือตารางแสดงข้อมูลเปรียบเทียบเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการแยกแยะข้อมูลที่ต้องการออกจากข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ การค้นหาข้อมูลยังเชื่อมโยงกับการเรียนรู้วิธีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลในยุคดิจิทัล ผู้เรียนต้องรู้ว่าข้อมูลลักษณะใดควรค้นหาจากส่วนใดของตัวบท การฝึกฝนทักษะนี้จะเป็นระบบจะช่วยให้ผู้เรียนมีความแม่นยำและรวดเร็วในการจัดการกับสารสนเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ศาสตร์แขนงอื่น ๆ และการดำเนินชีวิตประจำวัน

2. การทำความเข้าใจ (Understanding): การสร้างความหมายและการหยั่งรากคุณธรรมผ่านตัวบท

เมื่อผู้เรียนสามารถค้นหาและรวบรวมข้อมูลที่ต้องการได้แล้ว กระบวนการทางปัญญาขั้นต่อไปคือ การทำความเข้าใจ ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ผู้เรียนต้องสร้างความหมายจากข้อความ กระบวนการนี้ลึกซึ้งกว่าการแปลความหมายตามตัวอักษร แต่ครอบคลุมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลย่อย ๆ เข้าด้วยกัน การตีความหมายแฝงที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้ตรงๆ (Reading between the lines) การอนุมานเจตนาหรือแรงจูงใจของผู้เขียน และการบูรณาการข้อมูลทั้งหมดเพื่อสร้างภาพรวม แนวคิดสำคัญ หรือข้อสรุปของบทอ่าน

กระบวนการทำความเข้าใจนี้สอดคล้องอย่างยิ่งและเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทย วรรณคดีมิใช่เพียงบันทึกทางประวัติศาสตร์หรือความงามทางภาษา แต่เป็นภาพจำลองของชีวิตและสังคมที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนของจิตวิทยามนุษย์ ครูภาษาไทยสามารถใช้พื้นที่ของกระบวนการทำความเข้าใจนี้ ในการให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละคร เจาะลึกถึงแรงจูงใจเบื้องหลังการตัดสินใจ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำเหล่านั้น แทนที่ครูจะเป็นผู้บอกเล่าหรือสรุปข้อคิดทางศีลธรรมให้ผู้เรียนจดจำ ครูสามารถใช้ชุดคำถามที่กระตุ้นการอนุมานและการบูรณาการความหมาย เช่น "เหตุใดตัวละครจึงตัดสินใจเช่นนั้นทั้งที่รู้ว่าผลลัพธ์จะเป็นความสูญเสีย" หรือ "ถ้อยคำที่ตัวละครกล่าวในย่อหน้านี้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งในใจอย่างไร" การที่ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของมนุษย์ผ่านตัวบทวรรณกรรม จะนำไปสู่ความเข้าใจในชีวิตจริง

กระบวนการนี้สามารถนำมาเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการสร้างคุณลักษณะ "การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม" ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนการเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) ได้เห็นผลลัพธ์ของการกระทำที่ขาดความยั้งคิด และได้เรียนรู้คุณค่าของความดีงามผ่านประสบการณ์จำลองในบทอ่าน โดยไม่ต้องเผชิญกับความผิดพลาดนั้นด้วยตนเอง การหยั่งรากคุณธรรมด้วยกระบวนการทำความเข้าใจบทอ่าน จึงเป็น

กระบวนการที่เกิดจากปัญญาภายใน (Internalization) ซึ่งจะมีความยั่งยืนและลึกซึ้งกว่าการท่องจำกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ การทำความเข้าใจยังรวมถึงการอ่านตัวบทต่อเนื่องในรูปแบบบทความแสดงทรรศนะ หรือบทความทางวิชาการ ผู้เรียนต้องสามารถแยกแยะระหว่างข้อความที่เป็นแกนหลักและข้อความที่เป็นส่วนขยาย สามารถสรุปใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้า และมองเห็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของเนื้อหาทั้งหมด ว่าผู้เขียนมีกลวิธีในการร้อยเรียงเหตุผลอย่างไรเพื่อนำไปสู่ข้อสรุป ซึ่งทักษะเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดรู้

3. การประเมินและสะท้อนความคิด (Evaluating and Reflecting): สมรรถนะขั้นสูงสู่การเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้

การประเมินและสะท้อนความคิดถือเป็นสมรรถนะขั้นสูงสุดในโครงสร้างความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามกรอบ PISA และเป็นจุดที่ผู้เรียนไทยยังต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนและจริงจังที่สุด กระบวนการนี้เรียกร้องให้ผู้เรียน "ก้าวออกมาจากตัวบท" (Stepping out of the text) เพื่อใช้ความรู้รอบตัว ประสบการณ์ ค่านิยมส่วนตัว รวมถึงความเข้าใจในบริบททางสังคม มาเป็นมาตรวัดในการประเมินคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความสมเหตุสมผลของข้อความ ตลอดจนการตรวจสอบอคติและจุดยืนของผู้เขียน

ในกระบวนการประเมิน ผู้เรียนต้องตั้งคำถามที่ท้าทายตัวบท เช่น "ข้อมูลนี้มาจากแหล่งที่เชื่อถือได้หรือไม่" "ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์แอบแฝงใดในการนำเสนอข้อมูลด้านเดียว" "ตรรกะหรือเหตุผลที่ใช้สนับสนุนข้ออ้างนี้มีความสมเหตุสมผลหรือมีข้อบกพร่องอย่างไร" และในส่วนของการสะท้อนความคิด ผู้เรียนจะต้องสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านเข้ากับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง หรือบริบทของสังคมในวงกว้าง เพื่อประเมินว่าแนวคิดในบทอ่านนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือมีข้อจำกัดอย่างไรในโลกความเป็นจริง

สมรรถนะนี้คือหัวใจสำคัญในการสร้าง "ภูมิคุ้มกันในการรับข่าวสาร" (Information Immunity) โดยเฉพาะในยุคที่ผู้เรียนถูกล้อมรอบด้วยสื่อสังคมออนไลน์ ข่าวปลอม (Fake News) การโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) และข้อมูลที่มีเจตนาบิดเบือน หากผู้เรียนขาดสมรรถนะในการประเมินและสะท้อนความคิด ย่อมตกเป็นเหยื่อของข้อมูลเท็จและอาจกลายเป็นกลไกในการส่งต่อข้อมูลที่สร้างความแตกแยกในสังคม ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะขั้นนี้จึงเป็นรากฐานที่ไม่อาจปฏิเสธได้ของการสร้างคุณลักษณะ "การเป็นพลเมืองที่ดี" ในระบอบประชาธิปไตย พลเมืองที่ดีมิใช่เพียงผู้ที่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ต้องเป็น "พลเมืองที่ตื่นรู้" (Active Citizen) ที่มีความสามารถในการบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำข่าวสารบ้านเมือง ประเด็นข้อขัดแย้งทางสังคม (Socio-cultural Issues) หรือนโยบายสาธารณะ มาวิเคราะห์แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากข้อคิดเห็น สามารถประเมินน้ำหนักของเหตุผลจากฝ่ายต่างๆ และสามารถแสดงความคิดเห็นหรือจุดยืนของตนเองได้อย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ในการจัดการเรียนรู้ ครูภาษาไทยสามารถจำลองสถานการณ์โดยนำเสนอตัวบทที่มาจากแหล่งข้อมูลหลากหลาย (Multiple Texts) ที่กล่าวถึงประเด็นเดียวกันแต่นำเสนอข้อมูลขัดแย้งกัน หรือมีจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกวิพากษ์และประเมินความน่าเชื่อถือ กิจกรรมลักษณะนี้ไม่เพียงแต่พัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่านในระดับสูง แต่ยังเป็นการปลูกฝังวัฒนธรรมการวิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ การเคารพความแตกต่างทางความคิด และการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ผ่านการกลั่นกรองอย่างรอบด้าน

โครงสร้างความฉลาดรู้ด้านการอ่านทั้ง 3 กระบวนการ ได้แก่ การค้นหาข้อมูล การทำความเข้าใจ และการประเมินและสะท้อนความคิด ไม่ได้ทำงานแยกส่วนกันแต่เป็นกระบวนการทางปัญญาที่ประสานและ

เกี่ยวกันอย่างเป็นพลวัต การที่ครูผู้สอนภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีความตระหนักรู้และเข้าใจโครงสร้างเชิงลึกนี้ จะเป็นจุดคานงัดสำคัญในการปฏิรูปการผลิตและพัฒนาครูภาษาไทยรุ่นใหม่

การนำกรอบแนวคิด PISA 2025 มาประยุกต์ใช้ จึงไม่ใช่การทิ้งความมั่งคั่งของภาษาหรือการละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมไทย แต่เป็นการยกระดับวิธีการศึกษาตัวบทภาษาไทยให้มีความลุ่มลึก แหลคม และตอบโจทย์วิถีชีวิตในโลกยุคใหม่มากขึ้น บทอ่านภาษาไทยทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดีมรดก กวีนิพนธ์ร่วมสมัย ข่าวสาร หรือเอกสารทางวิชาชีพ ล้วนสามารถนำมาเป็นสนามฝึกฝนกระบวนการคิดขั้นสูงได้ทั้งสิ้น หากผู้สอนสามารถออกแบบชุดคำถามและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกลไกการทำงานของปัญญา

จากหลักการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ปลายทางของการบูรณาการโครงสร้างความรู้ด้านการอ่านเข้ากับการสอนภาษาไทย ที่นอกเหนือจากตัวเลขคะแนนการประเมินระดับนานาชาติที่สูงขึ้น ก็คือการสร้างสรรค์มนุษย์ที่มีความสมบูรณ์พร้อม เป็นผู้ที่มีทักษะในการเข้าถึงความจริง มีพื้นฐานจิตใจที่มั่นคง เปี่ยมด้วยคุณธรรม สามารถใช้สติปัญญาในการประกอบสัมมาชีพ และเป็นพลเมืองคุณภาพที่พร้อมขับเคลื่อนสังคมไทยให้ก้าวไปข้างหน้าอย่างมีวิจรรณญาณและความรับผิดชอบอย่างแท้จริง

***ประเภทของบทอ่านที่ใช้ในการออกแบบและประเมินสมรรถนะการอ่านตามกรอบ PISA**

- **ข้อความต่อเนื่อง (Continuous Texts)** บทอ่านที่ประกอบด้วยประโยคและย่อหน้าเรียงร้อยต่อกัน เช่น นวนิยาย ข่าว (อ้างอิงจากบทอ่านความลับของสุนัขจิ้งจอกที่ได้ศึกษาไปแล้ว)
- **ข้อความไม่ต่อเนื่อง (Non-continuous Texts)** บทอ่านที่นำเสนอข้อมูลผ่านโครงสร้างภาพหรือตาราง (อ้างอิงจากบทอ่านประกาศรับสมัครบุคลากรที่ได้ศึกษาไปแล้ว)
- **ตัวบทหลากหลายแหล่ง (Multiple Texts)** ตัวอย่างประเด็น พลวัตของภาษาไทยในพื้นที่สาธารณะ วิฤตหรือวิวัฒนาการ พร้อมการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์

แนวทางการพัฒนานักเรียนประจำโมดูล: การถอดรหัสความฉลาดรู้ด้านการอ่านตามแนวทาง PISA
กระบวนการที่ 1 การค้นหาและดึงข้อมูล (Access and Retrieve / Locating Information)

แนวคิดและหลักการ

การค้นหาข้อมูลเป็นสมรรถนะพื้นฐานและเป็นประตูด่านแรกของการทำความเข้าใจบทอ่าน ผู้เรียนต้องสามารถสืบค้นและระบุสารสนเทศที่ปรากฏอย่างชัดเจนในตัวบท กระบวนการนี้ในมุมมองผิวเผินอาจดูเหมือนเป็นการใช้สายตาค้นหาคำกุญแจ (Keyword) ทว่าในโลกความเป็นจริง การค้นหาข้อมูลมีความซับซ้อนมากกว่านั้น ความท้าทายอยู่ที่การจัดการกับ "ข้อมูลลวง" (Distractors) หรือการที่ผู้เรียนต้องค้นหาข้อมูลภายใต้เงื่อนไขที่จำเพาะเจาะจงหลายประการประกอบกัน ครูภาษาไทยจึงต้องปรับเปลี่ยนกลวิธีจากการตั้งคำถามระดับความจำทั่วไป มาเป็นการออกแบบสถานการณ์ให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่มีเงื่อนไขจำเพาะเจาะจงท่ามกลางข้อความที่ยาวและมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก

ตัวอย่างบทอ่านประกอบกระบวนการที่ 1 การใช้ตัวบทไม่ต่อเนื่องในบริบทองค์กร-หน่วยงาน

**ประกาศรับสมัครบุคลากร
ประจำสำนักงานพัฒนาสื่อและภาษาแห่งชาติ**

อัตราที่เปิดรับและคุณสมบัติเฉพาะ

รหัส ตำแหน่ง	ตำแหน่งงาน	คุณวุฒิ	คุณสมบัติ
101	นักวิชาการภาษาไทย ปฏิบัติการ	วุฒิปริญญาตรี (สาขาภาษาไทย/ภาษาศาสตร์)	ไม่จำเป็นต้องมี ประสบการณ์ แต่ต้อง ส่งแฟ้มผลงานงานเขียน (Portfolio) อายุไม่เกิน 35 ปี
102	นักวิเคราะห์นโยบายสื่อ	วุฒิปริญญาโท (สาขานิติศาสตร์/สังคมวิทยา)	ประสบการณ์อย่างน้อย 1 ปี อายุไม่เกิน 40 ปี
103	เจ้าหน้าที่ประสานงาน โครงการ	วุฒิปริญญาตรี (ทุกสาขาวิชา)	ประสบการณ์อย่างน้อย 2 ปี ผลสอบ TOEIC ไม่ ต่ำกว่า 550 คะแนน ไม่จำกัดอายุ

ขั้นตอนการสมัครและคัดเลือก

1. ลงทะเบียนออนไลน์
2. กรอกข้อมูลผ่านเว็บไซต์ วันที่ 1-15 เมษายน
3. ชำระค่าธรรมเนียม 300 บาท ผ่านแอปพลิเคชัน
(ต้องชำระภายใน 24 ชั่วโมง หลังกดยืนยันการลงทะเบียน)
4. อัปโหลดเอกสารหลักฐานทั้งหมดในรูปแบบไฟล์ PDF เท่านั้น
(ภายในวันที่ 16 เมษายน เวลา 16.30 น.)

***หมายเหตุ** ผู้สมัครตำแหน่งรหัส 102 หากมีวุฒิปริญญาเอก สามารถได้รับการยกเว้นเงื่อนไขประสบการณ์ทำงานอย่างน้อย 1 ปีได้

การตั้งคำถามและวิเคราะห์สมรรถนะการค้นหาข้อมูล

คำถามระดับพื้นฐาน จากตารางในส่วนที่ 1 ตำแหน่งใดที่เปิดรับสมัครโดยไม่จำกัดอายุของผู้สมัคร

แนวคำตอบ ตำแหน่งรหัส 103 (เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการ)

การวิเคราะห์เชิงลึก คำถามข้อนี้ทำหน้าที่เป็นตัวชี้วัดระดับพื้นฐาน นักเรียนไม่ต้องตีความใดๆ เพียงแต่ต้องสามารถวาดสายตาไปยังส่วนที่เป็นตาราง และดึงข้อมูลที่ถูกต้องออกมา เป็นการฝึกสมาธิในการรับสารท่ามกลางข้อมูลหลากหลาย

คำถามระดับซับซ้อน หากผู้สมัครลงทะเบียนออนไลน์สำเร็จในวันที่ 15 เมษายน เวลา 10.00 น ผู้สมัครจะต้องชำระค่าธรรมเนียมให้เสร็จสิ้นภายในวันและเวลาใด

แนวคำตอบ ต้องชำระภายในวันที่ 16 เมษายน เวลา 10.00 น

การวิเคราะห์เชิงลึก คำถามนี้ซับซ้อนขึ้น ผู้เรียนต้องค้นหาเงื่อนไขในขั้นตอนที่ 2 ที่ระบุว่า "ภายใน 24 ชั่วโมง" แล้วนำมาคำนวณเชื่อมโยงกับข้อมูลที่โจทย์กำหนด ซึ่งเป็นการจำลองสถานการณ์การอ่านเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง

กระบวนการที่ 2 การรวบรวมและทำความเข้าใจ (Integrate and Interpret / Understanding)

แนวคิดและหลักการ

เมื่อผู้เรียนรวบรวมข้อมูลได้แล้ว กระบวนการขั้นต่อไปคือการสร้างความหมายจากข้อความ ซึ่งครอบคลุมถึงการเชื่อมโยงข้อมูลย่อยเข้าด้วยกัน การตีความหมายแฝงที่ผู้เขียนไม่ได้กล่าวไว้ตรงๆ (Reading between the lines) การอนุมานเจตนาของผู้เขียน และการบูรณาการข้อมูลทั้งหมดเพื่อสร้างภาพรวมหรือแนวคิดสำคัญ สมรรถนะนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีและวรรณกรรมไทย ซึ่งครูสามารถใช้พื้นที่นี้ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมตัวละคร เจาะลึกถึงแรงจูงใจเบื้องหลัง และผลกระทบจากการตัดสินใจ การที่ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ผ่านตัวบทวรรณกรรม จะนำไปสู่การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และหยั่งรากคุณธรรมด้วยปัญญาภายใน

ตัวอย่างบทอ่านประกอบกระบวนการที่ 2 การใช้ตัวบทต่อเนื่องในบริบทส่วนตัว

ความลับของสุนัขจิ้งจอก (ตอนหนึ่งจากวรรณกรรมเรื่อง เจ้าชายน้อย)

"มาเล่นกับฉันสิ" เจ้าชายน้อยชวน "ฉันกำลังเศร้ามาก" "ฉันเล่นกับเธอไม่ได้หรอก" สุนัขจิ้งจอกตอบ "ฉันยังไม่ได้ถูกทำให้เชื่อ" "การทำให้เชื่อหมายความว่าอย่างไร" เจ้าชายน้อยถาม "มันเป็นสิ่งที่ผู้คนมักจะลืมนั่นแหละ" สุนัขจิ้งจอกอธิบาย "มันหมายถึง การสร้างความผูกพัน" "สร้างความผูกพันหรือ" "แน่นอน" สุนัขจิ้งจอกกล่าว "สำหรับฉัน เธอยังเป็นแค่เด็กผู้ชายตัวเล็กๆ คนหนึ่ง ซึ่งเหมือนกับเด็กผู้ชายคนอื่นๆ อีกนับแสนคน และฉันก็ไม่ต้องการเธอ เธอก็ไม่ต้องการฉันเช่นกัน สำหรับเธอ ฉันก็เป็นแค่สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งที่เหมือนกับสุนัขจิ้งจอกตัวอื่นๆ อีกนับแสนตัว แต่ถ้าเธอทำให้ฉันเชื่อ เราก็จะต้องการซึ่งกันและกัน เธอจะเป็นคนเดียวในโลกสำหรับฉัน และฉันก็จะเป็นสุนัขจิ้งจอกตัวเดียวในโลกสำหรับเธอ" เจ้าชายน้อยเริ่มเข้าใจ เขาคิดถึงดอกกุหลาบที่เขาจากมา เมื่อถึงเวลาที่ต้องจากกัน สุนัขจิ้งจอกได้กล่าวว่า "นี่คือความลับของฉัน มันเรียบง่ายมาก เราจะมองเห็นทุกอย่างได้แจ่มชัดเมื่อใช้หัวใจมอง สิ่งสำคัญนั้นไม่อาจมองเห็นได้ด้วยดวงตา" "สิ่งสำคัญนั้นไม่อาจมองเห็นได้ด้วยดวงตา" เจ้าชายน้อยทวนคำเพื่อจดจำ "เวลาที่เธอเสียไปให้กับดอกกุหลาบของเธอ ทำให้ดอกกุหลาบของเธอมีความสำคัญขึ้นมา" "มนุษย์ได้ลืมนั่นไปแล้ว" สุนัขจิ้งจอกกล่าว "แต่เธอต้องไม่ลืมนั่น เธอต้องรับผิดชอบตลอดไปต่อสิ่งที่เธอได้สร้างความผูกพัน เธอต้องรับผิดชอบดอกกุหลาบของเธอ"

การตั้งคำถามและวิเคราะห์สมรรถนะการทำความเข้าใจ

คำถามระดับการอนุมาน วิธีที่ว่า "สิ่งสำคัญนั้นไม่อาจมองเห็นได้ด้วยดวงตา" สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมใดในการประเมินคุณค่าของสรรพสิ่งรอบตัว

แนวคำตอบ สะท้อนค่านิยมการประเมินคุณค่าที่ก้าวข้ามรูปลักษณะภายนอก ไปสู่การมองเห็นคุณค่าทางจิตใจ ความรัก และความสอดคล้องทางวิญญาณ

การวิเคราะห์เชิงลึก คำถามนี้เรียกร้องให้ผู้เรียนอ่านระหว่างบรรทัดและตีความความหมายเชิงปรัชญา ผู้เรียนต้องนำแนวคิดนามธรรมมาอธิบายเป็นรูปธรรม

คำถามระดับการบูรณาการความหมาย เพราะเหตุใดสุนัขจึงจ้องจ้องเน้นย้ำเรื่อง "ความรับผิดชอบ" ในช่วงท้ายของบทสนทนา หลังจากที่ได้สอนเรื่องการสร้างความผูกพันแล้ว

แนวคำตอบ เพราะความผูกพันไม่ใช่เพียงอารมณ์ความรู้สึกแต่เป็นพันธสัญญาทางใจ เมื่อเราทำให้สิ่งใดมีความหมายขึ้นมาแล้ว ย่อมมีหน้าที่ในการดูแลและใส่ใจสิ่งนั้น

การวิเคราะห์เชิงลึก เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลย่อยในย่อหน้าแรกๆ เข้ากับบทสรุปในย่อหน้าสุดท้าย เพื่อมองเห็นโครงสร้างเหตุผลของผู้เขียน และเป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงให้แก่ผู้เรียน

กระบวนการที่ 3 การประเมินและสะท้อนคิด (Reflect and Evaluate / Evaluating and Reflecting)

แนวคิดและหลักการ

การประเมินและสะท้อนคิดถือเป็นสมรรถนะขั้นสูงสุดในโครงสร้างความรู้ กระบวนการนี้เรียกร้องให้ผู้เรียน "ก้าวออกมาจากตัวบท" เพื่อใช้ความรู้รอบตัว ประสบการณ์ ค่านิยมส่วนตัว รวมถึงความเข้าใจในบริบททางสังคม มาเป็นมาตรวัดในการประเมินคุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และความสมเหตุสมผลของข้อความ ตลอดจนการตรวจสอบอคติและจุดยืนของผู้เขียน ในยุคที่สังคมเต็มไปด้วยข้อมูลที่มีเจตนาบิดเบือน สมรรถนะนี้คือหัวใจสำคัญในการสร้าง "ภูมิคุ้มกันในการรับข่าวสาร" การจัดกิจกรรมที่ใช้บทอ่านจากแหล่งข้อมูลหลากหลายที่มีเนื้อหาขัดแย้งกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนวิพากษ์สังคมและเติบโตเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ สามารถแสดงจุดยืนอย่างมีเหตุผลและรับผิดชอบ

ตัวอย่างบทอ่านประกอบกระบวนการที่ 3 การใช้ตัวบทหลากหลายแหล่งในบริบทสาธารณะ ประเด็น “ตำนานพื้นบ้านเขาระโดง จังหวัดบุรีรัมย์”

บทอ่านที่ 1 ตัวบทต่อเนื่อง - ความเชื่อและมุขปาฐะ

ตำนานพื้นบ้านเขาระโดง

เรื่องราวแต่โบราณกาลเล่าขานกันว่า พื้นที่เมืองบุรีรัมย์ในปัจจุบัน เคยถูกรุกรานโดยพญานาคราชผู้ทรงฤทธิ์ธำณูภาพที่พันไฟบรรลัยกัลป์เผาผลาญบ้านเมืองจนราบเป็นหน้ากลอง ความร้อนแรงของไฟบาดาลทำให้แผ่นดินปะทุเดือดจนกลายเป็นภูเขาสูงใหญ่ ทวยเทพจึงส่งพระอินทร์ลงมาปราบ รอยแยกบนยอดเขาที่เกิดจากการต่อสู้ได้กลายเป็นแอ่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านจึงสร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้บนยอดเขาและตั้งชื่อว่า "เขาระโดง" ตำนานนี้ถูกเล่าสืบทอดกันมาเพื่อสอนให้ลูกหลานเคารพยำเกรงต่อธรรมชาติและอย่าทำลายป่าไม้รอบภูเขา

บทอ่านที่ 2 บทความทางโบราณคดีและภูมิศาสตร์

ร่องรอยการตั้งถิ่นฐานบริเวณภูเขาไฟบุรีรัมย์

หลักฐานทางธรณีวิทยาและโบราณคดีระบุชัดเจนว่า จังหวัดบุรีรัมย์เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาไฟที่ดับสนิทแล้วอยู่หลายลูก การปะทุของภูเขาไฟเมื่อหลายแสนปีก่อนได้พ่นลาวาและเถ้าถ่านออกมา หินบะซอลต์จากลาวาได้ผุพังกลายเป็นดินภูเขาไฟที่มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ ปากปล่องภูเขาไฟที่ยุบตัวลงยังทำหน้าที่เป็นแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ กลุ่มคนโบราณในยุควัฒนธรรมขอมจึงเลือกตั้งถิ่นฐานและใช้น้ำจากปากปล่องภูเขาไฟในการอุปโภคบริโภค และนำหินภูเขาไฟมาสร้างปราสาทหินเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน

การตั้งคำถามและวิเคราะห์สมรรถนะการประเมินและสะท้อนคิด

คำถามระดับการประเมินความน่าเชื่อถือ หากนักเรียนต้องเขียนรายงานวิชาประวัติศาสตร์เรื่องการตั้งถิ่นฐานของชาวบุรีรัมย์ บทอ่านใดมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ดีกว่ากัน จงอธิบายเหตุผลประกอบโดยใช้หลักการประเมินแหล่งข้อมูล

แนวคำตอบ บทอ่านที่ 2 มีความน่าเชื่อถือกว่า เนื่องจากตั้งอยู่บนฐานของประจักษ์พยานทางธรณีวิทยาและโบราณคดีที่พิสูจน์ได้จริง ส่วนบทอ่านที่ 1 เป็นความเชื่อและมุขปาฐะ

การวิเคราะห์เชิงลึก นักเรียนต้องก้าวออกจากเนื้อหาเพื่อประเมิน "ลักษณะของศาสตร์" โดยแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์และชุดข้อมูลที่เป็นคติชนวิทยา

คำถามระดับการสังเคราะห์และสะท้อนคิด สมมติว่ามีนายทุนต้องการสัมปทานระเบิดภูเขาไฟกระโดงเพื่อนำหินไปก่อสร้าง นักเรียนจะนำข้อคิดจากบทอ่านที่ 1 (ความเชื่อ) และบทอ่านที่ 2 (ความสำคัญทางระบบนิเวศและประวัติศาสตร์) มาบูรณาการเพื่อเขียนบทความรณรงค์ปกป้องภูเขาไฟลูกนี้ได้อย่างไร

แนวคำตอบ บูรณาการข้อโต้แย้งว่า การระเบิดภูเขาเป็นการทำลายพื้นที่ป่า แหล่งน้ำ โบราณสถาน (จากบทอ่านที่ 2) และยังเป็นการเหยียบย่ำศรัทธา ลบล้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์อันเป็นศูนย์รวมจิตใจ (จากบทอ่านที่ 1) จึงเป็นการกระทำที่ได้ไม่คุ้มเสีย

การวิเคราะห์เชิงลึก ผู้เรียนต้องบูรณาการข้อมูลพื้นที่ที่มีธรรมชาติแตกต่างกัน เพื่อสร้างข้อโต้แย้งทางสังคมที่มีน้ำหนัก ซึ่งเป็นการฝึกฝนวิถีทางแห่งประชาธิปไตยและการเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ

การนำกรอบแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ เป็นการยกระดับวิธีการศึกษาตัวบทภาษาไทยให้มีความลุ่มลึก และตอบโจทย์วิถีชีวิตในโลกยุคใหม่มากขึ้น สามารถนำมาเป็นสนามฝึกฝนกระบวนการคิดขั้นสูงได้ ด้วยการออกแบบชุดคำถามแบบไต่ระดับที่ท้าทายสมรรถนะการค้นหา ทำความเข้าใจ และสะท้อนคิดได้อย่างสมดุล โดยครูผู้สอน

บทอ่านจากตัวบทหลากหลายแหล่ง (Multiple Texts)

ประเด็น “พลวัตของภาษาไทยในพื้นที่สาธารณะ วิกฤตหรือวิวัฒนาการ”

แหล่งข้อมูลที่ 1 ทักษะของนักวิชาการด้านภาษาและวัฒนธรรม

หัวข้อ วิกฤตคำสแลงกับการกีดเซาะรากฐานทางวัฒนธรรมและความน่าเชื่อถือทางวิชาชีพ

ภาษาคือภาพสะท้อนที่ทรงพลังที่สุดของอารยธรรมและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาติ การแพร่ระบาดของคำสแลงและภาษาที่ผิดเพี้ยนในพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นสื่อสังคมออนไลน์หรือการสนทนาในชีวิตประจำวัน กำลังสร้างวิกฤตที่กัดเซาะสุนทรียภาพและแบบแผนอันดีงามของภาษาไทย วัยรุ่นจำนวนมากกำลังสูญเสียความสามารถในการใช้ภาษาอย่างเป็นทางการ ซึ่งส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงเมื่อพวกเขาต้องก้าวเข้าสู่โลกของการทำงาน ในบริบทของวิชาชีพ การสื่อสารด้วยคำสแลงหรือภาษาที่ไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ย่อมสะท้อนถึงความขาดวุฒิภาวะ ขาดความเคารพต่อกาลเทศะ และลดทอนความน่าเชื่อถือของผู้พูดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ องค์กรธุรกิจชั้นนำต่างคาดหวังพนักงานที่มีความสามารถในการนำเสนอความคิดอย่างมีตรรกะ และใช้ภาษาที่สง่างาม การอนุโลมให้ใช้คำสแลงพร่ำเพรื่อจึงมิใช่การเปิดรับความหลากหลาย แต่เป็นการทำลายมาตรฐานทางสังคมที่เยาวชนควรยึดถือ

แหล่งข้อมูลที่ 2 ทักษะของนักนิรุกติศาสตร์

หัวข้อ คำสแลงในฐานะนวัตกรรมและภาพสะท้อนพลวัตของภาษามนุษย์

ภาษาคือสิ่งมีชีวิตที่ต้องมีการปรับตัวและวิวัฒนาการไปตามยุคสมัย การเกิดขึ้นของคำสแลงไม่ใช่การวิบัติของภาษา แต่เป็นเครื่องพิสูจน์ถึงความคิดสร้างสรรค์และพลวัตของสังคมมนุษย์ คำสแลงทำหน้าที่เป็นนวัตกรรมทางภาษาที่ช่วยให้คนในกลุ่มวัฒนธรรมย่อยสามารถสื่อสารกันได้อย่างกระชับและเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่สามารถสร้างสรรค์และเข้าใจคำสแลงใหม่ๆ มักเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวทางสังคมและมีปฏิภาณไหวพริบ สิ่งสำคัญจึงไม่ใช่การห้ามใช้คำสแลง แต่คือการสอนให้เยาวชนรู้จักการสลับรหัสภาษา (Code-switching) หรือการเลือกใช้ระดับภาษาให้เหมาะสมกับบริบท ผู้ที่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารคือผู้ที่รู้ว่าเมื่อใดควรใช้ภาษาสนุกสนานเพื่อสร้างความเป็นกันเองในกลุ่มเพื่อน และเมื่อใดควรใช้ภาษาทางการเพื่อแสดงความเป็นมืออาชีพในห้องประชุม การตีกรอบภาษาให้อยู่นิ่งกับที่ต่างหากที่จะทำให้ภาษานั้นตายลงอย่างช้า ๆ

ชุดคำถามเชิงวิพากษ์ (Evaluating and Reflecting)

คำถามชุดนี้ออกแบบมาเพื่อวัดสมรรถนะขั้นสูงสุด โดยบีบบังคับให้ผู้เรียนต้องก้าวออกมาจากตัวบท ใช้ความรู้รอบตัว ตรวจสอบอคติ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินใจ

ข้อที่ 1 การประเมินความน่าเชื่อถือและน้ำหนักของเหตุผล

บทอ่านทั้งสองชิ้นใช้วิธีการนำเสนอเหตุผลเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนคิดว่าบทอ่านใดมีการใช้ข้ออ้างอิงหรือตรรกะที่น่าเชื่อถือกว่ากัน จงยกข้อความจากตัวบทมาสนับสนุนการประเมินของนักเรียน

เป้าหมายการวัดผล ข้อนี้ประเมินสมรรถนะ PISA ระดับ 5-6 ผู้เรียนต้องสามารถแยกแยะระหว่างการให้เหตุผลบนพื้นฐานของค่านิยมและทัศนคติส่วนตัว (แหล่งข้อมูลที่ 1) กับการอ้างอิงหลักฐานเชิงประจักษ์หรืองานวิจัยทางภาษาศาสตร์ (แหล่งข้อมูลที่ 2)

ข้อที่ 2 การสะท้อนความคิดและเชื่อมโยงกับบริบททางสังคม (การเป็นพลเมืองที่ดี)

ในยุคปัจจุบันที่นักเรียนต้องใช้ชีวิตและสื่อสารบนพื้นที่สาธารณะอย่างสื่อสังคมออนไลน์ นักเรียนคิดว่าระหว่างการใช้ชีวิตในแบบแผนตามแหล่งข้อมูลที่ 1 กับการเปิดรับพลวัตและการสลับรหัสภาษาตามแหล่งข้อมูลที่ 2 แนวคิดใดมีความสมเหตุสมผลและสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมได้มากกว่ากัน จงอธิบายเหตุผลประกอบ

เป้าหมายการวัดผล ข้อนี้ฝึกให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูลเข้ากับประสบการณ์ชีวิตจริง เรียกร้องให้ผู้เรียนแสดงจุดยืนอย่างมีเหตุผล เคารพความแตกต่างทางความคิด และตระหนักถึงความรับผิดชอบในการใช้ภาษาบนพื้นที่สาธารณะ

ข้อที่ 3 การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา (การมีความพร้อมสู่อาชีพ)

หากนักเรียนพบเห็นเพื่อนร่วมงานหรือบุคคลในองค์กรใช้คำสแลงที่ไม่เหมาะสมและอาจสื่อถึงการไม่ให้เกียรติผู้อื่นในที่ประชุม นักเรียนจะสังเคราะห์แนวคิดจากแหล่งข้อมูลที่ 2 เรื่องการสลับรหัสภาษา มาใช้อธิบายให้เพื่อนเข้าใจถึงความสำคัญของการมีวุฒิภาวะและการรักษามาตรฐานทางวิชาชีพ (ตามแหล่งข้อมูลที่ 1) ได้อย่างไรโดยไม่ทำให้เกิดความขัดเคืองใจ

เป้าหมายการวัดผล ข้อนี้ท้าทายให้ผู้เรียนนำจุดแข็งของตัวบททั้งสองที่ขัดแย้งกันมาหลอมรวมกันเพื่อแก้ปัญหาในชีวิตการทำงาน (Workplace scenario) สะท้อนความมีสติรู้ผิดชอบชั่วดีและทักษะการสื่อสารขั้นสูง

โมดูลที่ 2 การบูรณาการคุณลักษณะ 4 ประการกับการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่าน

วัตถุประสงค์รายโมดูล:

- 1) เพื่อให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักการและแนวคิดในการบูรณาการคุณลักษณะ 4 ประการเข้ากับสมรรถนะการอ่าน
- 2) เพื่อให้ครูผู้สอนเกิดสมรรถนะในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ โดยสามารถคัดเลือกประเภทของบทอ่านที่หลากหลาย
- 3) เพื่อบ่มเพาะเจตคติและสร้างแรงบันดาลใจให้ครูภาษาไทยตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทอันยิ่งใหญ่ของวิชาชีพตนเองในฐานะวิศวกรสังคม

***การบูรณาการโมดูลกับคุณลักษณะ 4 ประการ** ได้แก่ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง, การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม, การมีงานทำและมีอาชีพ, และการเป็นพลเมืองที่ดี

ผลลัพธ์การเรียนรู้รายโมดูล

การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ในโมดูลที่ 2 นี้ จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างสมรรถนะเชิงปฏิบัติการ (Practical Competency) ให้แก่ครูผู้สอนภาษาไทย เพื่อให้สามารถเปลี่ยนผ่านจากทฤษฎีไปสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อสิ้นสุดการเรียนรู้ในโมดูลนี้ ครูผู้เข้ารับการพัฒนายวิชาชีพจะเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านทักษะการวิเคราะห์โครงสร้างและศิลปะการบูรณาการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยสามารถแสดงออกถึงสมรรถนะดังต่อไปนี้

1. สมรรถนะด้านการประเมินและคัดเลือกตัวบท (Text Evaluation and Selection Competency) ดังนี้

1) ครูสามารถวิเคราะห์และคัดเลือกประเภทของบทอ่าน (Text Types) ทั้งตัวบทต่อเนื่อง ตัวบทไม่ต่อเนื่อง และตัวบทหลากหลายแหล่ง ได้อย่างสอดคล้องกับระดับความสามารถทางสมรรถนะการอ่าน (Proficiency Levels) ตามกรอบ PISA

2) ครูสามารถระบุศักยภาพของบทอ่าน (Text Potential) ว่าบทความ ข่าวสาร วรรณกรรม หรือสื่อในชีวิตประจำวันชิ้นใด มีประเด็นทางสังคมหรือข้อขัดแย้งทางศีลธรรมที่ซ่อนอยู่ ซึ่งเอื้อต่อการนำมาเป็นสะพานเชื่อมโยงไปสู่การบ่มเพาะคุณลักษณะ 4 ประการได้อย่างแนบเนียนและไม่ยัดเยียด

2. สมรรถนะด้านการประยุกต์ใช้และออกแบบการเรียนรู้ (Application and Instructional Design Competency) ครูสามารถประยุกต์ใช้บทอ่านที่คัดเลือกมา เพื่อออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยที่กระตุ้นกระบวนการคิดวิพากษ์และหล่อหลอมคุณลักษณะ 4 ประการ ได้อย่างลุ่มลึกในแต่ละมิติ ดังนี้

1) ด้านการมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง ครูสามารถนำบทอ่านเชิงประวัติศาสตร์ บทวิเคราะห์สังคม หรือข่าวสารการพัฒนาชุมชน มาออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนฝึกสืบค้นรากเหง้าของปัญหาและบริบททางวัฒนธรรม ทั้งนี้ ครูสามารถตั้งคำถามให้นักเรียนประเมินความสมเหตุสมผลของการเปลี่ยนแปลงในสังคม เพื่อสร้างวิจรณ์ญาณให้ผู้เรียนมองเห็นพลวัตของชาติด้วยสายตาที่เปิดกว้างและปราศจากอคติ

2) **ด้านการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม** ครูสามารถประยุกต์ใช้วรรณคดี วรรณกรรมเยาวชน หรือนิทานพื้นบ้าน ที่มีสถานการณ์ปัญหาทางจริยธรรม (Ethical Dilemma) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูสามารถจัดวางอภิปรายเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์แรงจูงใจและผลกระทบจากการตัดสินใจของตัวละคร ซึ่งเป็นการใช้ตัวบทเป็นพื้นที่จำลองให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบค่านิยม แยกแยะความดีความชั่ว และสร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ต่อเพื่อนมนุษย์

3) **ด้านการมีงานทำและมีอาชีพ** ครูสามารถบูรณาการตัวบทไม่ต่อเนื่อง (Non-continuous Texts) ที่อยู่ในบริบทการทำงาน (Occupational Context) เช่น ประกาศรับสมัครงาน คู่มือการปฏิบัติงาน หรือระเบียบองค์กร เข้ามาเป็นแบบฝึกหัดทักษะการอ่าน ทั้งนี้ ครูสามารถออกแบบภารกิจให้นักเรียนกวาดสายตาหาข้อมูลที่มีเงื่อนไขซับซ้อน เพื่อสร้างความรอบคอบ ความรับผิดชอบ และเตรียมความพร้อมด้านทักษะการสื่อสารที่จำเป็นต่อการเข้าสู่ตลาดแรงงาน

4) **ด้านการเป็นพลเมืองที่ดี** ครูสามารถนำเสนอตัวบทหลากหลายแหล่ง (Multiple Texts) ที่มีข้อมูลขัดแย้งกันในประเด็นสาธารณะ (Public Context) เช่น นโยบายสิ่งแวดล้อม หรือสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ครูสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล สังเคราะห์เหตุผลข้ามตัวบท และแสดงจุดยืนของตนเองผ่านการเขียนหรือการโต้เถียงอย่างมีตรรกะและเคารพความเห็นต่าง

3. **สมรรถนะด้านการประเมินผลบูรณาการ (Integrated Assessment Competency)** ครูสามารถสร้างเครื่องมือประเมินผลแบบรูบริก (Rubric) ที่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างครอบคลุม ทั้งมิติความฉลาดรู้ด้านการอ่าน (การค้นหาข้อมูล การทำความเข้าใจ การประเมินและสะท้อนคิด) ควบคู่ไปกับมิติการแสดงออกซึ่งคุณลักษณะ 4 ประการที่ปรากฏในชิ้นงานหรือการอภิปรายของนักเรียน

ผลลัพธ์การเรียนรู้เหล่านี้จะเป็นเครื่องยืนยันว่า ครูผู้สอนภาษาไทยไม่ได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ทางภาษาศาสตร์ แต่ได้ยกระดับตนเองขึ้นเป็น "นักออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้" ที่สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมืออันทรงเกียรติในการสร้างประชากรที่มีทั้งความฉลาดรู้ทางปัญญาและมีความงดงามทางจิตใจ

แนวทางการพัฒนานักเรียนประจำโมดูล: การบูรณาการพระบรมราโชบาย 4 ประการสู่ห้องเรียนภาษาไทย

ตัวอย่างบทอ่าน 5 เรื่อง ที่คัดสรรมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบูรณาการคุณลักษณะ 4 ประการ ควบคู่กับสมรรถนะการอ่านวิเคราะห์ พร้อมด้วยบทวิเคราะห์เชิงวิชาการดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตัวอย่างบทอ่านที่ 1

วัฒนธรรมการแบน (Cancel Culture) บนโลกออนไลน์การตื่นรู้หรือศาลเตี้ย

ในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่สาธารณะหลักของพลเมืองโลก ปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นและทรงอิทธิพลอย่างมากคือ "วัฒนธรรมการแบน" หรือ Cancel Culture ซึ่งหมายถึงการที่กลุ่มคนในสังคมออนไลน์รวมตัวกันคว่ำบาตร เลิกสนับสนุน หรือประณามบุคคลสาธารณะ องค์กร หรือแม้แต่คนธรรมดาที่แสดงความคิดเห็นหรือมีพฤติกรรมที่สังคมมองว่าไม่เหมาะสม ขัดต่อจริยธรรม หรือละเมิดสิทธิผู้อื่น ปรากฏการณ์นี้มักเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วราวกับไฟลามทุ่งผ่านการติดแฮชแท็กและการแชร์ข้อมูลต่อกัน โดยนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนและนักสิทธิมนุษยชนหลายท่านมองว่า วัฒนธรรมการแบนคือเครื่องมืออันทรงพลังของ "พลเมืองที่ตื่นรู้" ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอำนาจในการส่งเสียงและเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้มีอำนาจ ดารา หรือแบรนด์สินค้าขนาดใหญ่ บีบบังคับให้ผู้กระทำผิดต้องออกมาขอรับผิด ขอโทษ และปรับปรุงตัว ซึ่งถือเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมและการปกป้องความถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม ในอีกมุมมองหนึ่ง นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้แสดงความกังวลอย่างยิ่งต่อผลกระทบที่ซ่อนอยู่ของวัฒนธรรมนี้ หลายครั้งที่การแบนลุกลามกลายเป็นการกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์และกลายเป็น "ศาลเตี้ยออนไลน์" ที่ตัดสินประหารชีวิตทางสังคมของบุคคลหนึ่งโดยปราศจากกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้อง ข้อมูลที่นำมาโจมตีบางครั้งเป็นเพียงข่าวลือ การตัดต่อ หรือการขุดคุ้ยความผิดพลาดในอดีตที่ผ่านมาแล้วหลายสิบปี ผู้ถูกแบนมักถูกด่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคายรุนแรง ลุกลามไปถึงการคุกคามครอบครัวและหน้าที่การงาน สังคมที่ขับเคลื่อนด้วยการแบนจึงกลายเป็นสังคมที่พร้อมจะจับผิด เกรี้ยวกราด ไร้ความปรานี และไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ก้าวพลาดได้มีพื้นที่สำหรับเรียนรู้และแก้ไขปรับปรุงตนเอง ปรากฏการณ์นี้จึงเป็นเสมือนดาบสองคมที่ทำทลายวิจรรย์ญาณของพลเมืองยุคดิจิทัลที่เราจะใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอย่างไรไม่ให้กลายเป็นอาวุธที่ทำลายความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับโมดูลที่ 2

บทอ่านเรื่องนี้ทำหน้าที่เป็นพื้นที่จำลองความขัดแย้งทางจริยธรรม (Ethical Dilemma) ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับคุณลักษณะ "การเป็นพลเมืองที่ดี" และ "การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม" ในมิติของการอ่านวิเคราะห์ ครูผู้สอนสามารถตั้งคำถามระดับการประเมินและสะท้อนคิด เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์เส้นแบ่งระหว่างการใช้เสรีภาพในการแสดงออกเพื่อปกป้องความถูกต้อง กับการใช้เสรีภาพนั้นเป็นอาวุธทำลายล้างเพื่อนมนุษย์ ผู้เรียนจะต้องบูรณาการความเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้ากับการอ่าน เพื่อประเมินว่าการลงทัณฑ์ทางสังคมมีความสมเหตุสมผลหรือไม่ การถกเถียงในประเด็นนี้จะช่วยหล่อหลอมความเห็นอกเห็นใจ

(Empathy) และสร้างความตระหนักรู้ว่า พลเมืองที่ดีต้องมีสติสัมปชัญญะในการบริโภคสื่อ ไม่ปล่อยให้อารมณ์โกรธชั่ววูบนำพาตนเองไปสู่การเป็นผู้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงทางจิตใจในโลกยุคดิจิทัล

ตัวอย่างบทอ่านที่ 2

ปรากฏการณ์ "อีสานใต้ ไวบ์" นวัตกรรมทางวัฒนธรรมหรือการทำลายรากเหง้า

วงการเพลงไทยต้องสั่นสะเทือนเมื่อกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่จากจังหวัดบุรีรัมย์และสุรินทร์ที่รวมตัวกันในชื่อวง "Local Beat" ได้ปล่อยมิวสิกวิดีโอเพลง "อีสานใต้ ไวบ์" ลงบนแพลตฟอร์มออนไลน์และสามารถกวาดยอดขายได้ทะลุ 5 ล้านครั้งภายในเวลาเพียง 7 วัน สิ่งที่ทำให้เพลงนี้กลายเป็นที่พูดถึงอย่างกว้างขวางคือการนำจังหวะดนตรีฮิปฮอปและแร็ปที่คุ้นมาผสมผสานกับการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นบ้านอย่าง แคน โหวด และกลองกันตรึม ได้อย่างลงตัว เนื้อร้องของเพลงยังเป็นการแร็ปด้วยภาษาถิ่นอีสานใต้ผสมผสานกับภาษาเขมรถิ่นไทย บอกเล่าเรื่องราวความสวยงามของวิถีชีวิตคนทำนาและความภาคภูมิใจในสายเลือดลูกอีสาน ปรากฏการณ์นี้สร้างกระแสไวรัลในหมู่วัยรุ่นที่หันมาทำคลิปวิดีโอสั้นต้นประกอบเพลงโดยสวมชุดผ้าไหมพื้นเมือง ซึ่งถือเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมหาศาล

ทว่าในมุมมองของผู้ที่ศึกษาและสืบทอดจารีตประเพณีอย่างลึกซึ้ง ปรากฏการณ์นี้คือสัญญาณอันตรายที่บ่งบอกถึงการล่มสลายของสุนทรียภาพและอัตลักษณ์อันศักดิ์สิทธิ์ของท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เครื่องดนตรีพื้นบ้านอย่างกลองกันตรึมหรือแคน ไม่ใช่เพียงอุปกรณ์กำเนิดเสียง แต่เป็นวัตถุที่มีครูบาอาจารย์ มีพิธีกรรม และมีบริบทการใช้งานที่ผูกพันกับความเชื่อ การนำเครื่องดนตรีเหล่านี้ไปบรรเลงในจังหวะที่กระชากกระชอนประกอบท่าเต้นที่ยั่ววน ถือเป็นการลบหลู่ภูมิปัญญาและบิดเบือนเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ การนำภาษาถิ่นไปร้อยเรียงเป็นเนื้อเพลงแร็ปที่เน้นความเร็วและการสบถคำเพื่อให้เกิดความสะใจ ถือเป็นการทำลายสุนทรียภาพทางภาษาอย่างย่อยยับ นักอนุรักษ์มองว่านี่เป็นเพียงการผลิต "วัฒนธรรมฟาสต์ฟู้ด" ที่เน้นความฉาบฉวยและยอดวิว มากกว่าการศึกษาให้เข้าถึงแก่นแท้ ซึ่งอาจทำให้ลูกหลานหลงลืมความหมายทางจิตวิญญาณที่แท้จริงของมรดกชาติ

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับโมดูลที่ 2

กรณีศึกษานี้เป็นตัวแทนของการบูรณาการคุณลักษณะ "การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง" ผ่านการอ่านตัวบทหลากหลายแหล่ง (Multiple Texts) ครูสามารถใช้กระบวนการทางปัญญาชั้นสูงกระตุ้นให้ผู้เรียนชั่งน้ำหนักระหว่างคุณค่าของการอนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิม กับความจำเป็นในการปรับตัวของวัฒนธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย การวิเคราะห์บทอ่านนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่า ทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมืองไม่ใช่การแช่แข็งวัฒนธรรมให้อยู่นิ่งและปฏิเสธความเปลี่ยนแปลง แต่คือการมีวิถึการณญาณในการหลอมรวม (Cultural Integration) ผู้เรียนจะได้ฝึกประเมินอคติของผู้เขียนทั้งสองฝั่ง และเรียนรู้ที่จะภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองไปพร้อมกับการเปิดรับนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ที่สมบูรณ์แบบ

ตัวอย่างบทอ่านที่ 3

ลมหายใจของผ้าอู๋คินี้ ท่ามกลางกระแสแฟชั่นจานด่วน (Fast Fashion)

ณ หมู่บ้านเจริญสุข อำเภอนครชัยศรี จังหวัดบุรีรัมย์ ดินแดนที่เคยเป็นที่ตั้งของภูเขาไฟเขาสันกำแพงอันหลับใหลมานาน ได้ก่อกำเนิดภูมิปัญญาอันล้ำค่าที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น นั่นคือการทำ "ผ้าอู๋คินี้" ชาวบ้านได้นำดินภูเขาไฟซึ่งอุดมไปด้วยแร่ธาตุมาเป็นวัตถุดิบหลักในการย้อมผ้า ผสมผสานกับเปลือกไม้ประดู่ เกิดเป็นผืนผ้าสีดินแดงอมน้ำตาลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว งานศิลปะทางวัฒนธรรมนี้เป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้ และมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนมาหลายทศวรรษ

ทว่าในยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมสิ่งทอกำลังถูกขับเคลื่อนด้วยกระแส "แฟชั่นจานด่วน" หรือ Fast Fashion เสื้อผ้าถูกผลิตขึ้นในระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ด้วยต้นทุนที่ต่ำลง เน้นการเปลี่ยนคอลเลกชันอย่างรวดเร็วและมีราคาถูก พฤติกรรมการบริโภคของผู้คนจึงเปลี่ยนไปสู่การซื้อเร็วและทิ้งเร็ว ปรากฏการณ์นี้ได้สร้างแรงกดดันอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของชุมชนหมู่บ้านเจริญสุข ยอดสั่งซื้อผ้าอู๋คินี้ลดลงอย่างน่าตกใจ ผืนผ้าทอมือที่ต้องใช้เวลาไม่สามารถแข่งขันด้านราคาและความรวดเร็วกับเสื้อผ้าจากโรงงานอุตสาหกรรมได้

ท่ามกลางวิกฤต กลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านเจริญสุขที่เคยจากบ้านไปศึกษาและทำงานในเมืองใหญ่ ได้ตัดสินใจเดินทางกลับคืนสู่ถิ่นฐาน พวกเขาเริ่มรวมตัวกันเพื่อสร้างจุดเปลี่ยน โดยนำลวดลายผ้าแบบดั้งเดิมมาออกแบบใหม่ให้มีความร่วมสมัย นำมาตัดเย็บในรูปทรงมินิมอลหรือสตรีทแวร์ ยิ่งไปกว่านั้น พวกเขายังใช้พลังของสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร โดยบอกเล่าเรื่องราวหรือจิตวิญญาณที่ซ่อนอยู่ในผืนผ้า เน้นย้ำกระบวนการผลิตที่เป็น Slow Fashion ซึ่งเคารพต่อธรรมชาติ การปรับตัวในครั้งนี้ไม่เพียงแต่สร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดลูกค้าใหม่ได้สำเร็จ แต่ยังเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ ควบคู่ไปกับการปลุกวิญญาณของชุมชนให้กลับมามีชีวิตชีวา

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับโมดูลที่ 2

ตัวบทนี้ถูกออกแบบมาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ "การมีงานทำและมีอาชีพ" ควบคู่กับ "การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง" ในกระบวนการอ่านวิเคราะห์ ผู้เรียนจะต้องค้นหาและทำความเข้าใจความแตกต่างระหว่างระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมกับเศรษฐกิจชุมชน ครูสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสะท้อนคิดถึงทักษะแห่งอนาคตที่ปรากฏในบทอ่าน เช่น ทักษะการปรับตัว ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างอำนาจละมุน (Soft Power) การวิเคราะห์พฤติกรรมของเยาวชนในเรื่องที่เลือกกลับไปพัฒนาบ้านเกิด จะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่นฐาน และชี้ให้เห็นว่าความมั่นคงทางอาชีพในศตวรรษที่ 21 ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการทำงานในเมืองหลวง แต่เกิดจากการรู้จักนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาต่อยอดด้วยปัญญาและนวัตกรรม

ตัวอย่างบทอ่านที่ 4

เหยื่อรายใหม่ในโลกไซเบอร์ เมื่อศาลเตี้ยคีย์บอร์ดพิพากษาผิดคน

ชีวิตของนักศึกษาหนุ่มอนาคตไกลต้องพังทลายลงเพียงชั่วข้ามคืน เมื่อภาพถ่ายของเขาถูกนำไปเชื่อมโยงกับคดีอาชญากรรมสะเทือนขวัญบนสื่อสังคมออนไลน์ ข้อความกล่าวหาและถ้อยคำประณามที่รุนแรงถูกส่งต่อและแชร์ออกไปนับแสนครั้งภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง ผู้คนบนโลกออนไลน์ต่างสถาปนาตนเองเป็นผู้พิพากษาและลงทัณฑ์เขาด้วยถ้อยคำที่เหี้ยมโหด กระแสความโกรธแค้นของมวลชนในโลกเสมือนจริงลุกลามอย่างรวดเร็วจนไม่มีใครหยุดยั้งเพื่อตั้งคำถามถึงที่มาของภาพถ่ายหรือตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ส่งผลให้ชายหนุ่มผู้โชคร้ายต้องเผชิญกับแรงกดดันมหาศาลทั้งจากคนแปลกหน้าและคนรอบข้างที่หลงเชื่อข้อมูลเท็จนั้น

แม้ว่าในเวลาต่อมา เจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถจับกุมผู้กระทำผิดตัวจริงได้ และพิสูจน์ได้ว่านักศึกษาหนุ่มคนนี้เป็นเพียงผู้บริสุทธิ์ที่บังเอิญมีหน้าตาคล้ายคลึงกับคนร้าย แต่บาดแผลทางจิตใจและชื่อเสียงที่ปนเปื้อนไปแล้วกลับไม่สามารถกู้คืนมาได้โดยง่าย ผู้ที่เคยแชร์ข้อความกล่าวหาต่างพากันเงียบหาย ไม่มีคำขอโทษ หรือการแสดงความรักใคร่ชอบใดๆ ต่อชีวิตที่ถูกทำลายลงไป เหตุการณ์นี้เป็นเครื่องสะท้อนอันเจ็บปวดว่า อาวุธที่ร้ายแรงที่สุดในยุคปัจจุบันอาจไม่ใช่ปืนหรือระเบิด แต่เป็นปลายนิ้วที่ไร้ความรับผิดชอบและสติปัญญาที่บกพร่องในการตรวจสอบความจริงของผู้ใช้สื่อออนไลน์

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับโมดูลที่ 2

บทอ่านชิ้นนี้เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการหล่อหลอม "การมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและมีคุณธรรม" ผ่านการกระตุ้นสติสัมปชัญญะในการรับข่าวสาร การอ่านวิเคราะห์ในมิตินี้เรียกร้องให้ผู้เรียนทำความเข้าใจผลกระทบของถ้อยคำที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ครูสามารถตั้งคำถามเชิงจริยธรรมเพื่อให้ผู้เรียนประเมินพฤติกรรมการเผยแพร่ของตนเอง การให้นักเรียนจินตนาการถึงความเจ็บปวดของผู้ตกเป็นเหยื่อ จะช่วยสร้างกลไกการยับยั้งชั่งใจและการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) ก่อนที่จะตัดสินใจกดแชร์หรือแสดงความคิดเห็นใดๆ บนโลกออนไลน์ กระบวนการนี้คือการสร้างเกราะป้องกันทางศีลธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของคุณธรรมที่ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือนได้อย่างมั่นคงและปลอดภัย

ตัวอย่างบทอ่านที่ 5

อาชีพสงวนที่กำลังจะหายไป และทักษะใหม่ที่ AI ยังแทนที่ไม่ได้

การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ซึ่งนำทัพโดยปัญญาประดิษฐ์กำลังสั่นคลอนโครงสร้างตลาดแรงงานทั่วโลกอย่างรุนแรง งานประจำที่มีรูปแบบตายตัว ไม่ว่าจะเป็นพนักงานบัญชี เจ้าหน้าที่ธุรการ หรือแม้แต่ช่างแปลภาษา กำลังถูกท้าทายด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถประมวลผลได้รวดเร็วและแม่นยำกว่ามนุษย์นับพันเท่า รายงานจากสภาเศรษฐกิจโลกประเมินว่า ภายในทศวรรษหน้า อาชีพดั้งเดิมหลายสิบล้านตำแหน่งอาจสูญสลายไป การทำงานที่เน้นการทำซ้ำตามขั้นตอนแบบเดิมกำลังจะกลายเป็นหน้าที่ของเครื่องจักรกลอัจฉริยะที่ไม่มีวันเหน็ดเหนื่อยและไม่ต้องจ่ายสวัสดิการ

ทว่าในท่ามกลางวิกฤตย่อมมีโอกาสซ่อนอยู่ สิ่งที่ปัญญาประดิษฐ์ยังไม่สามารถลอกเลียนแบบได้คือทักษะความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความคิดสร้างสรรค์ที่ไร้กรอบ และศิลปะในการเจรจาต่อรองเพื่อแก้ไขความขัดแย้งของมนุษย์ ตลาดแรงงานในอนาคตจึงไม่ได้มองหาเพียงคนที่เก่งเทคโนโลยี แต่กำลังกระหายหาบุคลากรที่มีความเข้าใจลึกซึ้งในความเป็นมนุษย์และสามารถปรับตัวเรียนรู้สิ่งใหม่ได้ตลอดเวลาเยาวชนรุ่นใหม่จึงต้องเร่งติดอาวุธทางปัญญาและทักษะทางสังคมเพื่อให้ตนเองรอดพ้นจากคลื่นสึนามิแห่งเทคโนโลยีนี้

การวิเคราะห์การเชื่อมโยงกับโมดูลที่ 2

บทอ่านประเภทข้อความที่ให้ความรู้และแสดงทรรศนะเชิงเศรษฐศาสตร์นี้ ตอบสนองต่อคุณลักษณะ "การมีงานทำและมีอาชีพ" อย่างแจ่มชัด ในด้านการจัดการเรียนรู้ด้านการอ่าน ครูสามารถให้นักเรียนบูรณาการข้อมูลเพื่อประเมินความพร้อมของตนเอง ผู้เรียนจะต้องใช้สมรรถนะการทำความเข้าใจเพื่อสกัดแนวคิดเรื่อง "ทักษะทางสังคม (Soft Skills)" ออกจากตัวบท และนำมาสะท้อนคิดเพื่อกำหนดแผนการพัฒนาด้านตนเองในอนาคต การวิเคราะห์บทอ่านนี้จะช่วยปลูกฝังผู้เรียนต้นตัว ไม่ประมาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และตระหนักว่าเครื่องจักรไม่อาจแทนที่มนุษย์ได้หากมนุษย์รู้จักพัฒนาคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อมสู่โลกแห่งการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การนำบทอ่านทั้ง 5 เรื่องมาเป็นกรณีศึกษาในโมดูลที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า วิชาภาษาไทยในระดับอุดมศึกษาและการผลิตครูภาษาไทย มิได้มีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงความงามทางวรรณศิลป์ แต่ภาษาคือเครื่องมือในการประกอบสร้างความจริงทางสังคม เมื่อผู้สอนสามารถคัดเลือกบทอ่านที่ทำทลายความคิด และออกแบบวงอภิปรายที่ให้นักเรียนได้ปะทะสังสรรค์กับประเด็นทางจริยธรรม กระบวนการอ่านวิเคราะห์จะทำให้หน้าที่เสมือนสายพานที่ลำเลียงคุณลักษณะ 4 ประการตามพระบรมราโชบายเข้าสู่ส่วนลึกของจิตใจผู้เรียน การบูรณาการนี้คือการเปลี่ยนห้องเรียนภาษาไทยให้เป็นห้องปฏิบัติการแห่งชีวิต ที่พร้อมจะผลิตปัญญาชนผู้มีทั้งความฉลาดรู้ทางวิชาการและความงดงามทางจิตวิญญาณ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดวงอภิปรายเชิงจริยธรรม (Ethical Discussion) ในห้องเรียนภาษาไทย

การอ่านวิเคราะห์ตามแนวทาง PISA มิได้สิ้นสุดลงที่การหาคำตอบที่ถูกต้องตามตัวอักษร ทว่าจุดสูงสุดของความฉลาดรู้คือสมรรถนะการประเมินและสะท้อนคิด (Reflect and Evaluate) การจัดวงอภิปรายเชิงจริยธรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเปลี่ยนห้องเรียนภาษาไทยให้เป็นพื้นที่จำลองทางสังคม กระบวนการนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนนำข้อมูลจากบทอ่านมาปะทะสังสรรค์กับค่านิยม ประสบการณ์ และความเชื่อของตนเอง เพื่อพัฒนาคุณลักษณะ 4 ประการตามพระบรมราโชบาย โดยเฉพาะการมีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงและการเป็นพลเมืองที่ดี

องค์ประกอบสำคัญของการจัดวงอภิปรายเชิงจริยธรรม

1. การสร้างพื้นที่ปลอดภัย (Safe Space) หัวใจสำคัญที่สุดคือการสร้างบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัยที่จะแสดงความคิดเห็น โดยปราศจากความกลัวว่าจะถูกตัดสินหรือถูกเยาะเย้ย ครูต้องกำหนดกติการ่วมกันก่อนเริ่มอภิปราย เช่น การรับฟังอย่างตั้งใจ (Deep Listening) การไม่พูดแทรก และการโจมตีที่

ประเด็นปัญหาไม่ใช้การโจมตีตัวบุคคล ผู้เรียนต้องตระหนักว่าในวงอภิปรายเชิงจริยธรรมมักไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิดร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่เป็นการสำรวจพื้นที่สีเทาของความเป็นมนุษย์

2. การเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนสู่ผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) ครูต้องละทิ้งบทบาทผู้บรรยายที่คอยป้อนคำตอบสำเร็จรูป และสวมบทบาทผู้อำนวยความสะดวกทางความคิด ครูทำหน้าที่เป็นผู้โยนหินถามทาง คอยตะล่อมประเด็นไม่ให้หลงทิศทาง และเป็นกระจกสะท้อนความคิดของผู้เรียน หากผู้เรียนแสดงความคิดเห็นที่ดูเหมือนจะขัดต่อศีลธรรมอันดี ครูไม่ควรดูดำหรือสั่งสอนในทันที แต่ควรใช้คำถามเพื่อเจาะลึกไปถึงเหตุผลเบื้องหลังความคิดนั้น

3. ศิลปะการตั้งคำถามแบบโสเครตีส (Socratic Questioning) คำถามที่ดีคือกลไกขับเคลื่อนวงอภิปราย ครูควรเตรียมชุดคำถามแบบปลายเปิดที่ทำทลายให้ผู้เรียนต้องชั่งน้ำหนักระหว่างคุณค่าที่ขัดแย้งกัน (Moral Dilemma) ตัวอย่างรูปแบบคำถามเช่น

คำถามเพื่อความกระจ่าง: "ที่นักเรียนกล่าวมานั้น หมายความว่าอย่างไร ช่วยยกตัวอย่างเพิ่มเติมได้หรือไม่"

คำถามเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน "อะไรคือความเชื่อพื้นฐานที่ทำให้นักเรียนตัดสินใจเช่นนั้น"

คำถามเพื่อสำรวจมุมมองที่แตกต่าง "หากเรามองในมุมมองของผู้ที่ได้รับผลกระทบ เขาจะรู้สึกอย่างไร"

คำถามเพื่อประเมินผลสืบเนื่อง "หากทุกคนในสังคมทำแบบเดียวกันนี้ จะเกิดผลกระทบอะไรตามมา"

4. การประมวลผลและตกผลึกความคิด (Debriefing and Reflection) ช่วงท้ายของการอภิปราย ครูไม่จำเป็นต้องสรุปชี้ขาดว่าแนวทางใดดีที่สุด แต่ควรสรุปภาพรวมให้เห็นความหลากหลายของมุมมองที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เขียนสะท้อนคิด (Reflection Journal) อย่างง่ายๆ เพื่อบันทึกว่าตนเองได้เรียนรู้อะไร มุมมองของตนเองเปลี่ยนไปหรือไม่หลังจากได้ฟังเพื่อน และจะนำข้อคิดนี้ไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไร

เทคนิคการเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ในวงอภิปรายเชิงจริยธรรม

1. การสะท้อนกลับและทบทวนความเข้าใจโดยปราศจากการตัดสิน

แนวทางการปฏิบัติ เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็นที่ดูสุดโต่งหรือขัดแย้งกับบรรทัดฐานสังคม ครูต้องระงับความรู้สึกอยากชี้แนะหรือตักเตือนในทันที แล้วเปลี่ยนมาใช้คำถามเพื่อเจาะลึกเหตุผลเบื้องหลัง ซึ่งจะทำให้นักเรียนรู้สึกว่าคุณรับฟังและเคารพสิทธิในการคิด ทำให้เขากล้าที่จะกางเหตุผลของตนเองออกมาให้ชั้นเรียนพิจารณา

ตัวอย่างประโยคคำถาม

เป็นมุมมองที่แปลกใหม่และน่าสนใจมาก ที่นักเรียนเสนอทางออกเช่นนี้ มีปัจจัยใดบ้างในบทอ่านที่ทำให้ให้นักเรียนคิดว่าเป็นวิธีที่สมเหตุสมผลที่สุด

ครูขอทบทวนเพื่อให้แน่ใจว่าเข้าใจตรงกัน นักเรียนกำลังหมายความว่าในสถานการณ์ที่บีบคั้น การเอาตัวรอดถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใช่หรือไม่ ลองอธิบายเหตุผลหรือตรรกะเพิ่มเติมให้เพื่อนฟังหน่อยได้ไหม

2. การเป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจเมื่อเกิดความขัดแย้งรุนแรง

แนวทางการปฏิบัติ เมื่อเกิดการปะทะสีปากหรือมีความคิดเห็นขัดแย้งกันอย่างรุนแรง ครูต้องดึงความสนใจจากการพยายามเอาชนะกันไปสู่การทำความเข้าใจที่มาของความต่าง กระบวนการนี้จะบังคับให้นักเรียนหยุดใช้อัตตาและหันมาฝึกฝนความเห็นอกเห็นใจในการวิเคราะห์ฝั่งตรงข้าม

ตัวอย่างประโยคคำถาม

ครูเห็นว่าตอนนี้เรามีสองมุมมองที่ขัดแย้งกันอย่างชัดเจน ฝั่งหนึ่งให้คุณค่ากับความถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ อีกฝั่งให้คุณค่ากับความเห็นอกเห็นใจ นักเรียนคิดว่าอะไรคือจุดสำคัญที่ทำให้เพื่อนฝั่งนั้นมีจุดยืนต่างจากเรา

เราลองมาทำกิจกรรมสลับบทบาทกันดู หากนักเรียนต้องเผชิญกับเงื่อนไขชีวิตแบบเดียวกับเพื่อนอีกฝั่ง นักเรียนจะมีเหตุผลอะไรที่ทำให้ตัดสินใจเลือกเส้นทางนั้นบ้าง

3. การลดอุณหภูมิเมื่อวงอภิปรายเริ่มใช้อารมณ์เหนือเหตุผล

แนวทางการปฏิบัติ บ่อยครั้งที่ประเด็นทางสังคมอาจไปสะกิดประสบการณ์ส่วนตัวจนบรรยากาศเริ่มตึงเครียดและก้าวร้าว ครูต้องดึงสติผู้เรียนกลับมาที่ตัวบท โดยใช้คำถามที่อิงหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อช่วยลดความขัดแย้งและปรับทิศทางจากการใช้อารมณ์มาใช้ตรรกะ

ตัวอย่างประโยคคำถาม

ครูสัมผัสได้ว่าประเด็นนี้มีความสำคัญและสร้างความกระตือรือร้นใจให้พวกเรามาก แต่เพื่อให้เราได้ข้อสรุปที่รอบด้านและเป็นธรรม เราลองกลับไปดูข้อมูลในบทอ่านกันใหม่ว่า มีหลักฐานส่วนใดที่สนับสนุนความโกรธหรือความกังวลของเราได้บ้าง

ความรู้สึกไม่พอใจที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ แต่ถ้าเราต้องเขียนนโยบายสาธารณะเพื่อแก้ปัญหานี้โดยไม่ใช้อารมณ์ส่วนตัว เราจะหิบบกข้อเท็จจริงใดจากบทความมาเป็นฐานในการเขียน บ้าง

4. การชวนประเมินผลกระทบเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปทางจริยธรรม

แนวทางการปฏิบัติ แทนที่จะปิดการอภิปรายด้วยการสรุปว่าสิ่งใดคือความดีงามที่ถูกต้อง ครูควรทิ้งท้ายด้วยคำถามที่ให้ผู้เรียนชั่งน้ำหนักผลสืบเนื่องของการกระทำ การให้ผู้เรียนประเมินผลกระทบด้วยตนเองจะช่วยให้เกิดการตกผลึกทางคุณธรรมที่ลึกซึ้งและยั่งยืนกว่าการถูกสั่งสอน

ตัวอย่างประโยคคำถาม

หากทุกคนในสังคมตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยวิธีการเดียวกับที่นักเรียนเสนอ นักเรียนคิดว่าสภาพสังคมของเราในอีกสิบปีข้างหน้าจะมีหน้าตาเป็นอย่างไร

ทางเลือกนี้อาจแก้ปัญหาให้คนกลุ่มหนึ่งได้สำเร็จและรวดเร็ว แต่นักเรียนลองมองในมุมกลับกันว่า มีใครบ้างที่ต้องเสียสละหรือถูกละเมิดสิทธิจากทางเลือกนี้

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แนวทางการดำเนินงานตามพระบรมราโชบายด้านการศึกษารัชกาลที่ 10.

กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม. กรุงเทพฯ:

กระทรวงวัฒนธรรม.

แซ็งแตกซูว์เปรี, อ. ด. (2562). เจ้าชายน้อย (อำพรณ โอตระกูล, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.

ทิตนา แคมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริชัย กาญจนวสี. (2556). ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2567). ผลการประเมิน PISA 2022 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สภาวะการศึกษาไทย ปี 2560/2561 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล.

OECD. (2024). PISA 2025 reading framework. OECD Publishing.